

RINISJA SHQIPTARE · DOKUMENT 1

PETICIONI

Peticioni për Rinisjen Shqiptare

The Petition for the Albanian Renewal

Ristrukturim kushtetues, ankorim ndërkombëtar dhe çmontimi i monopoleve patronazhiste

KUSHTETUTË E RE

— SISTEMI I ZVICRËS – DEMOKRACIA E DREJTPËRDREJTË —

— REVOLUCIONI I POPULLIT. FUQIA ËSHTË TE TI. —

- DEMOUCRACI E DREJTPËRDREJTË**
Populli vendos përmes referendumeve dhe iniciativave popullore.
- REFERENDUM DHE INICIATIVË POPULLORE**
Çdo qytetar ka zërin e tij.
- SHTET LIGJOR DHE TRANSPARENT**
Të gjithë janë të barabartë para ligjit
- MBROJTJA E TË DREJTAVE DHE LIRIVE THEMELORE**
Dinjtet i njeriut, liria dhe drejtësia janë të paprekshme.

FIRMOS PETICIONIN TANI!

ÇDO FIRMË ËSHTË NJË VOTË PËR TË ARDHMEN TONË!

FIRMOS ONLINE
PËR TË ARDHMEN E RE

<https://ia-see.com/lexo/>

— AS NARTA · AS RRJOLLI · AS MALET —

TË VONUAR JEMI – MË TË MIRËN TË ZGJEDHIM!

WIRTSCHAFTSUNION
ÖSTERREICH · ALBANIEN

BE

INNOVATIVE ALLIANCE
OF SOUTH EAST EUROPE
RISING
THE NEW SYSTEM

USA

SCHWEIZ

NJË E ARDHMË
ME DREJTËSI, LIRI
DHE DINJITET!

Iniciativa Qytetare IASEE–RISE

IA-SEE — RISE · Iniciativa Qytetare · ia-see.com/lexo/ · ia-see.com/peticioni

Qershor 2026

Mesazhi kyç për çdo shqiptar

Mendojeni Shqipërinë si një shtëpi të madhe familjare. Për tridhjetë e pesë vjet, një rrjet i vogël dhe i ricikluar ka kyçur derën nga jashtë dhe ka rishkruar rregullat për përfitim personal — derisa mbi një milion shqiptarë, një e katërta e familjes sonë, u detyruan të largohen. Ne nuk jemi këtu për të ndryshuar thjesht bojën e mureve; jemi këtu për të rindërtuar themelin. Ky peticion është lapsi juaj për të shkruar rregullat e reja.

1. Përmbledhja Ekzekutive dhe Qëllimi Kryesor

Executive summary and core purpose

Iniciativa qytetare IASEE–RISE nuk është një kërkesë për reformë kozmetike, as një mjet për ndryshim regjimi brenda kornizës ekzistuese. Ajo është një ndërhyrje sovrane e qytetarëve, e projektuar për të mbyllur ligjërisht ciklin kushtetues të vitit 1998 dhe për të zëvendësuar një parlament që, sipas nismëtarëve, është kapur prej një karteli ndërpartiak, me një demokraci të drejtpërdrejtë të frymëzuar nga modeli zviceran — të ratifikuar drejtpërdrejt nga populli përmes një referendumi të detyrueshëm.

Teza qendrore është e thjeshtë: interesi kombëtar — përfshirë forcimin e lidhjeve natyrore me Kosovën dhe mbrojtjen ndaj ndikimeve të huaja — mund të garantohet vetëm përmes institucioneve meritokratike, transparente dhe të llogaridhënshe drejtpërdrejt ndaj qytetarit. Pasoja më e dukshme e mungesës së tyre matet me njerëz: popullsia rezidente ra nga **3,182,417 banorë në regjistrimin e vitit 1989 në 2,402,113 në regjistrimin e vitit 2023** — një humbje e dokumentuar prej rreth 780 mijë banorësh, nga të cilët 429,628 vetëm në dymbëdhjetë vjetët e fundit, kryesisht për shkak të emigrimit.¹

This citizen initiative is a sovereign, peaceful act to lawfully close the 1998 constitutional cycle and adopt, by binding referendum, a Swiss-inspired direct democracy. Nothing enters into force without the people's vote.

2. Kush e ngre këtë nismë

The author

Naskë Afezulli sjell në këtë lëvizje një përvojë jetësore në ekzekutimin e projekteve strategjike infrastrukturore, me një status rreptësisht jopartiak:

- 1. Sovraniteti infrastrukturor (1974–1991).** Ka kontribuar në vepra industriale të vendit, përfshirë Metalurgjinë e Elbasanit dhe minierat e reja (deri në vitin 1981). Më pas, në sektorin e energjetikës, drejtoi projektimin dhe zbatimin e linjave të interkoneksionit 400 kV Shqipëri–Greqi dhe 220 kV Shqipëri–Kosovë, duke thyer izolimin energjetik të vendit në vitin 1985, në bashkëpunim me një ekip inxhinierësh shqiptarë. Shkatërrimin e industrisë së rëndë dhe kalimin e saj nën kontroll të jashtëm ai e ka konsideruar gjithmonë humbje kombëtare.
- 2. Vizioni i TAP (2003).** Konceptoi dhe avancoi strategjikisht Korridorin Jugor të Gazit (Trans Adriatic Pipeline), duke ia prezantuar projektin drejtpërdrejt Departamentit të Shtetit të SHBA-së (Ambasadorit Richard Morningstar) dhe duke kërkuar mbështetjen e qeverisë gjermane, përmes ish-Ministrit të Jashtëm Hans-Dietrich Genscher.
- 3. Shërbimi shtetëror (1991–1993).** Shërbeu si Zëvendësministër gjatë tranzicionit post-komunist pa u anëtarësuar kurrë në asnjë parti; më pas u kualifikua në makroekonomi dhe financa tranzicioni si “Humphrey Fellow” në SHBA. Pas studimeve në vitin 1995, kontributi

i tij u pengua nga elita politike e kohës, për shkak të kritikave të hapura ndaj reformave të gabuara dhe korrupsionit galopant.

3. Diagnoza: Një Shtet i Kapur

Diagnosis: a captured state

Sipas analizës që qëndron në themel të kësaj nisme, modeli aktual i qeverisjes nuk është thjesht një demokraci që funksionon keq — është një sistem i kapur nga rrjete nepotike dhe interesa oligarkike që riprodhohen që nga viti 1991. Strukturat e vjetra të kontrollit të trashëguara nga diktatura nuk u çmontuan kurrë; pas vitit 1991 ato u ricikluan nga partitë pasardhëse.

Kjo oligarki — sipas nismëtarëve e përbërë nga rreth 5–7 karteles familjare dominuese — funksionon duke gërryer meritokracinë: postet administrative, tenderat dhe licencat ndahen mbi bazën e besnikërisë politike e jo të aftësisë. Pasojat janë të drejtpërdrejta — zhvatja e pasurive publike, dëmtimi i bregdetit dhe i pronës shtetërore, dhe largimi i një brezi të tërë.

Ky vlerësim mbështetet nga të dhënat publike të institucioneve ndërkombëtare. Raporti i Komisionit Evropian për Shqipërinë (2024) njeh përparim në vetëqeverisje dhe gjyqësori, por regjistron edhe kthime prapa — një amnisti e gjerë faloi 40 persona të dënuar nga SPAK dhe uli dënimet për 65 të tjerë — dhe shënon ndërhyrje të vazhdueshme politike ndaj drejtësisë.² Raporti i Raundit të Pestë i GRECO-s dokumenton mangësi konkrete në parandalimin e korrupsionit të funksionet e larta ekzekutive dhe të zbatimi i ligjit.³

Nisma e lidh këtë kapje të brendshme me një cenueshmëri historike ndaj ndikimeve të huaja dhe me prerjen e lidhjeve natyrore gjeopolitike të Shqipërisë me Kosovën. Pavarësisht nga interpretimet historike, përfundimi praktik është i njëjtë: vetëm institucionet meritokratike, të decentralizuara dhe transparente mund ta bëjnë strukturalisht të pamundur kapjen e shtetit.

4. Plani i Tranzicionit: Anashkalimi i "Kurthit të Islandës"

The transition plan

Korniza IASEE–RISE përshtat metodologjinë e asamblesë qytetare të Islandës (2010–2013), por ndërton mbrojtje institucionale të rrepta për të shmangur dështimin e saj. Islanda dështoi sepse ia dorëzoi draftin kushtetues të qytetarëve parlamentit të vjetër për miratim — i cili e bllokoi. Rinisja Shqiptare e eliminon këtë veto përmes një referendumi popullor të detyrueshëm dhe ankorimit ndërkombëtar.

Rrjedha e afateve: Mobilizimi (muaj 0–3) → Ankorimi ndërkombëtar (1–6) → Asambleja Kushtetuese (3–9) → Ratifikimi me referendum (9–12) → Kantonizimi (12–18) → Shteti i ri operacional (18–24).

1. Mobilizimi qytetar (0–3): mbledhja e nënshkrimeve për një mandat popullor sovran.
2. Ankorimi ndërkombëtar (1–6): kërkesë zyrtare për monitorim nga SHBA, Zvicra dhe BE (Komisioni i Venecias).
3. Asambleja Kushtetuese (3–9): qytetarë të përzgjedhur me short dhe ekspertë jopartiakë hartojnë tekstin e ri në mënyrë transparente.
4. Ratifikimi i detyrueshëm (9–12): referendum kombëtar; vota “PO” shpërndan automatikisht parlamentin e vjetër.

5. Sistemi kantonal (12–18): decentralizim i plotë sipas modelit zviceran dhe Këshillit të Personave me Përvojë të Lartë (mbi 60 vjeç, pas vetingut).
6. Shteti i ri operacional (18–24): zgjedhjet e para kombëtare, ekskluzivisht mbi meritë dhe integritet.

Mbi partitë dhe pluralizmin: mbrojtja kryesore kundër kapjes nuk është ndalimi i partive, por e drejta e hapur e kandidimit — meqë çdo individ i kualifikuar mund të garojë pa lejen e asnjë partie, asnjë parti nuk mund të monopolizojë aksesin në pushtet. Liria e organizimit politik dhe pluralizmi mbrohen për të ardhmen, në përputhje me nenin 11 të Konventës Evropiane për të Drejtat e Njeriut dhe me kriteret e Kopenhagenit; çdo masë kalimtare mbetet e kufizuar, proporcionale, e afatizuar dhe e nënshtruar shqyrtimit të Komisionit të Venecias.

Qeveria Teknike Kalimtare

The caretaker technical government

Në vend të një “bordi të përkohshëm qeverisës”, tranzicioni administrohet nga një Qeveri Teknike Kalimtare, autoriteti i së cilës buron drejtpërdrejt nga vendimi sovran i popullit në referendum (nenet 2 dhe 150 të Kushtetutës në fuqi) dhe jo nga ndonjë regjim i masave të jashtëzakonshme. Përbërja: ekspertë të pavarur e jopartiakë (përfshirë teknikienë të huaj), nën mbikëqyrje ndërkombëtare (Komisioni i Venecias dhe një mision vëzhgues); pa politikanë aktivë dhe — për të ruajtur pavarësinë e saj — pa asnjë anëtar të parlamentit aktual apo të legjislaturës në largim; pa anëtarë të dënuar me vendim të formës së prerë ose të shpallur “non grata”. Deri në betimin e saj, Këshilli i Ministrave në detyrë kryen vetëm administrimin e zakonshëm, që të mos krijohet boshllëk. Mandati kufizohet vetëm te administrimi i përditshëm dhe organizimi i zgjedhjeve të para — pa ligje a politika të reja, pa ndryshime buxhetore përtej vazhdimësisë, pa koncesione, privatizime apo shkarkime masive; kohëzgjatja: jo më shumë se 6–12 muaj, e papërsëritshme; shpërbëhet automatikisht me betimin e qeverisë së parë të zgjedhur, anëtarët e së cilës nuk kandidojnë në zgjedhjet e para.

A caretaker technical government whose authority derives from the people’s sovereign decision in the mandatory referendum (Articles 2 and 150), not from any emergency regime: non-political experts under Venice Commission oversight; a narrow mandate; 6–12 months, non-renewable; dissolving automatically once the first elected government is sworn in.

5. Parimet dhe Struktura e Kushtetutës së Re

Principles and structure of the new constitution

Kushtetuta e re nuk është një “riparim” i dokumentit të vitit 1998, por një rinisje sovrane e shtetit, e shkruar dhe e ratifikuar drejtpërdrejt nga qytetarët. Ajo qëndron mbi pesë shtylla të patundura:

- **Sovraniteti i popullit** — çdo pushtet buron nga populli dhe i kthehet popullit.
- **Kriminalizimi i patronazhit** — shpërndarja e posteve, tenderave dhe licencave mbi baza besnikërie politike shpallet shkelje kushtetuese.
- **Meritokracia e detyrueshme** — aksesin në punësim publik dhe prokurime bëhet vetëm me konkurrencë të hapur e transparente.
- **Decentralizimi kantonal** — pushteti dhe buxheti kalojnë te kantonet dhe komunat, duke thyer monopolin centralizues të Tiranës.
- **Korrektivat të qytetari** — referendume, shkarkim dhe transparencë që e mbajnë pushtetin nën kontrollin tuaj.

Struktura e re e pushtetit

The new architecture of power

Ekzekutivi — Bord Qeverisës. Institucioni i Kryeministrit të vetëm zëvendësohet me një Bord Qeverisës prej 3 anëtarësh; kryesimi rrotullohet çdo vit (*primus inter pares*); anëtarët zgjidhen drejtpërdrejt me lista jopartiake. Kjo heq kultin e personalitetit dhe e bën kapjen e ekzekutivit shumë më të vështirë.

Legjislativi — Parlament me 100 mandate, të gjitha me zgjedhje. Asnjë vend nuk plotësohet me emërim apo kuotë nga lart. Mandatet ndahen në katër kolegje zgjedhore të hapura: 60 kolegji i përgjithshëm qytetar; 15 shkencë, kulturë dhe akademi; 15 arsim dhe edukim; 10 diaspora (votuar nga vetë diaspora). E drejta për t'u kandiduar i takon individit, jo partisë.

Gjyqësori — i zgjedhur, jo i emëruar. Gjyqtarët nuk emërohen nga parlamenti: çdo pozicion në Gjykatën Kushtetuese dhe në Gjykatën e Lartë plotësohet me referendum, mbi një listë të shkurtër kandidatësh të kualifikuar nga një komision i pavarur. Prokuroria e Përgjithshme bëhet e pavarur dhe e mbrojtur nga ndërhyrjet politike.

6. Ankorimi Ndërkombëtar

International anchoring

I gjithë procesi ankorohet që në fillim të institucione të jashtme, që zëvendësojnë dobësitë e brendshme dhe garantojnë se procesi nuk manipulohet nga forcat e kapura:

- **Komisioni i Venecias** — si autoritet teknik dhe mbikëqyrës i hartimit kushtetues.
- **Bashkimi Evropian** — kushtëzimi i anëtarësimit lidhet drejtpërdrejt me zbatimin e Kushtetutës së re.
- **Shtetet e Bashkuara** — për mbështetje strategjike dhe monitorim.
- **Zvicra** — për ekspertizë në demokracinë e drejtpërdrejtë dhe sistemin kantonal.

Parashtresa e plotë drejtuar këtyre institucioneve — peticioni kryesor dhe apelet e posaçme për secilin organ — jepet në **Dokumentin 4: Paketa Ndërkombëtare e Parashtresës**.

7. Pse ky model do të ketë sukses

Why this model will succeed

Krahasimi strategjik me përvojën e Islandës tregon se ku modeli IASEE–RISE ndërton përparësi vendimtare:

Dimensioni	Islanda (2010–2013)	Modeli IASEE–RISE	Përparësia
Kush e harton	Forum me short + hartues	Forum me short + ekspertë jopartiakë	Barazi
Ekzekutivi	Kryeministër i vetëm	Bord me 3 anëtarë (rrotullim)	Shqipëria
Rruga drejt detyrës	Parti tradicionale	Peticion qytetar, short, votim jopartiak	Shqipëria
Ratifikimi	Referendum këshillues (veto e parlamentit)	Referendum popullor i detyrueshëm	Vendimtare
Struktura e shtetit	Shtet unitar i centralizuar	Decentralizim i thellë (kantone)	Shqipëria

Dimensioni	Islanda (2010–2013)	Modeli IASEE–RISE	Përparësia
Spiranca e jashtme	Asnjë	Komisioni i Venecias, BE, SHBA	Shqipëria

8. Shtylla e prosperitetit dhe rruga ligjore

The prosperity pillar and the legal route

Përtej mbrojtjes nga kapja, Peticioni mban një dimension ekonomik pozitiv: kalimin nga një ekonomi nxjerrëse të një ekonomi prodhuese dhe krijimin e tregut të përbashkët Shqipëri–Kosovë (rreth 7 milionë banorë), si motori që i përgjigjet pyetjes “e pastaj, si arrihet mirëqenia?”. Kështu nisma nuk është vetëm kundër kapjes së shtetit, por edhe pro së ardhmes.

Rruga ligjore e referendumit

The legal route of the referendum

Ratifikimi mbështetet te sovraniteti popullor (neni 2) dhe te referendumi me nismë qytetare (neni 150) i Kushtetutës në fuqi, nën mbikëqyrjen e Komisionit të Venecias. Meqë ndryshimi i plotë përmes nenit 177 kërkon një shumicë të cilësuar (94/140) që sot nuk ekziston, ndiqet rruga e nenit 150; kjo i nënshtrohet shqyrtimit paraprak të Gjykatës Kushtetuese (neni 152) dhe kufijve të nenit 151 — prandaj i kërkohet opinioni i Komisionit të Venecias dhe nuk pretendohet asnjë e drejtë e njëanshme.

Kërkesë drejtuar KQZ-së

Request to the Central Election Commission (CEC)

IASEE–RISE i kërkon Komisionit Qendror të Zgjedhjeve:

- të regjistrojë nismën qytetare për referendum sipas legjislacionit në fuqi;
- të verifikojë nënshkrimet me transparencë të plotë dhe publikim në kohë reale;
- të garantojë akses të barabartë mediatik gjatë fushatës dhe heqjen e kuorumit penalizues për vlefshmërinë e referendumit;
- të mundësojë votimin e diasporës dhe votimin elektronik sipas praktikave më të mira ndërkombëtare.

9. Pjesëmarrja me dy gjurmë

Participation in two tracks

Pjesëmarrja ndahet në dy gjurmë, që mbahen të ndara qëllimisht, në mënyrë që peticioni qytetar të mos ngatërrohet me nismën ligjore:

Gjurma 1 — Peticioni qytetar. I hapur për të gjithë shqiptarët — në Shqipëri, Kosovë, Maqedoni të Veriut, Mal të Zi, Greqi dhe në diasporë — që dëshmon vullnetin popullor para BE-së dhe Komisionit të Venecias.

Gjurma 2 — Nisma formale. Nënshkrime të verifikuara nga shtetasit shqiptarë, në vend ose pas regjistrimit në KQZ për diasporën, që kërkojnë formalisht votimin. Vetëm referendumi është vendimi.

One movement, two tracks: every Albanian can sign the civic petition (Track 1 — demonstrates the will); Albanian citizens can add a verified CEC signature (Track 2 — requests the vote). Only the referendum is the decision.

10. Përfundim dhe ftesë për nënshkrim

Conclusion and call to sign

Lëvizja IASEE–RISE refuzon dhunën. Ajo propozon një revolucion të ligjshëm, paqësor dhe institucional. Nëse duam që Shqipëria të mos zbrazet më dhe brezi i ri të mos e shohë emigrimin si rrugën e vetme, tradhtia ndaj interesit publik duhet të bëhet strukturalisht e pamundur.

Mbrojtja më e fundit dhe më e fuqishme e demokracisë nuk qëndron te premtimet e politikanëve të radhës, por në duart e vetë qytetarëve.

Nënshkruani dhe bëhuni pjesë e Rinisjes Shqiptare: ia-see.com/peticioni

Burime

¹ INSTAT, Regjistrimi i Popullsisë dhe Banesave 2023 (popullsia rezidente 2,402,113); regjistrimi 1989: 3,182,417; regjistrimi 2011: 2,831,741; rënie prej 429,628 (–15.2%) që nga 2011. [instat.gov.al](https://stat.gov.al).

² Komisioni Evropian, Raporti për Shqipërinë 2024, SWD(2024) 690, 30.10.2024.

³ GRECO, Raporti i Raundit të Pestë të Vlerësimit për Shqipërinë.